

Een sfeerbeeld uit onze rijke historie – Het recht moet zijn loop hebben!

Vooraf

Wat menig lezer zich niet kan voorstellen, is dat er ooit een tijd was dat personeelsbehoeften van de krijgsmacht werden vertaald in opkomstbrieven i.p.v. in wervende advertenties op TV, in kranten en allerlei *social media*. “Werken bij Defensie? Je moet het maar kunnen!” was voor vele jonge mannen meer: “Werken bij Defensie? Je moet het maar willen!” of voor velen: “Hoe kom ik er onder uit?”

Vlak voor de 18^e verjaardag kreeg elke jongeman een uitnodiging zich te laten keuren voor de dienstplicht. Een behoorlijk aantal jongeren werd afgekeurd. Een tijdje werd afkeuren op grond van S5 (totale afwezigheid van geestelijke stabiliteit) gezien als ultiem middel om onder de dienstplicht uit te komen. Bij het afsluiten van een verzekering of hypotheekakte bleek deze methode toch ook enige *collateral damage* te veroorzaken. Een beroep doen op de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst (WGMD) was een andere methode. Het nadeel daarvan was weer, dat in dat geval, vaak enkele maanden langer, vervangende dienstplicht moest worden vervuld in de zorg of het welzijnswerk. Principes hebben, is niet altijd eenvoudig!

Vanaf begin jaren '80 kwam er in de maatschappij steeds meer verzet tegen de dienstplicht. Met behulp van juridische advies colleges, vaak tegen forse betalingen, probeerde een steeds groter aantal jongeren (vaak afgestudeerd en werkzaam in goed betaalde banen) oneigenlijk gebruik te maken van de WGMD. Deze groep werd aangeduid met de term “Weigeryuppen”. Een Yup (*young urban professional*) was iemand die hoog opgeleid was, vaak een goed betaalde baan had en woonde op een plek waar het te doen was: de stad. Misbruik maken van de WGMD-procedure was een dure aangelegenheid en alleen voor yuppen betaalbaar. Vanaf 7 september 1992 krijgt het Opleidingscentrum Intendance op de kolonel Palmkazerne de uitdagende taak om deze “Weigeryuppen” de hen toekomstige behandeling te geven. Het zgn. Delta-peloton was geboren. In deze editie besteed ik aandacht aan dit Delta-peloton dat m.i. een van de meest bijzondere logistieke eenheden was waarover ons regiment ooit heeft beschikt.

De aanloop

In de loop van 1991 ontstaat er bij een groot deel van de leden van de Tweede Kamer steeds meer irritatie over het feit dat vele studenten, aangemoedigd en ondersteund door juristen collectieven, op grote schaal 'gebruik maken' van allerlei juridische procedures om onder de dienstplicht uit te komen. Enerzijds werd het hierdoor moeilijker voor defensie om over voldoende dienstplichtigen te beschouwen, maar anderzijds speelde vooral het gevoel dat het onrechtvaardig was jegens de jonge mannen die niet de beschikking hadden over de (financiële) middelen. Op 13 maart 1992 biedt de toenmalige minister van defensie (Relus ter Beek van de PvdA) het rapport "Gewetensbezwarenprocedure: misbruikbestrijding, stroomlijning en een alternatief model" aan bij de voorzitter van de Tweede Kamer der Staten Generaal en zegt hij

toe de in het rapport voorgestelde beleidsmaatregelen over te nemen. Vrijwel onmiddellijk daarna geeft de toenmalige Bevelhebber der Landstrijdkrachten (luitenant-generaal Wilmink) aan een projectgroep de opdracht om een procedure te ontwerpen waardoor het ontduiken van de militaire dienst, door oneigenlijk gebruik te maken van de regelingen rond de gewetensbezwarenprocedure, zou worden tegengegaan. De projectgroep heeft op basis van een soort risico inventarisatie van mogelijke verstoringen een procedure ontworpen waarbij een tweetal uitgangspunten een belangrijke rol zouden gaan spelen. De minister van defensie zou ruimer dan voorheen gebruik maken van de bevoegdheid om uitstel van opkomstplicht i.v.m. beroep op de WGMD weigeren. En bij opkomst zou bij een evt. verzoek van de dienstplichtige op erkenning als gewetensbezwaarde (bij defensie en in de media inmiddels al lang 'weigeryup' genoemd) op zeer korte termijn een beslissing worden genomen. Je zou kunnen stellen dat de juristen van Defensie een eigen juridische strijd aangingen met de juristen collectieven.

De première

Op 7 september 1992 is het zover. Het speciaal opgerichte Deltapeloton, dat administratief is ingedeeld bij de 2e Kadercompagnie van het Opleidingscentrum Intendance op de kolonel Palmkazerne staat in de startblokken om de eerste lichting (18 personen) een 'warm welkom' te heten in Bussum. Dit bijzondere peloton bestaat initieel uit een commandant in de rang van eerste luitenant, een plaatsvervangend commandant in de rang van sergeant majoor en een vijftal instructeurs/begeleiders in de rang van sergeant of wachtmeester. Gelet op de complexiteit en de mediagevoeligheid koos men er bewust voor om een zogenaamde officier van vakdiensten te belasten met de taak van commandant. Deze persoon beschikte al over de nodige levenservaring. Alle landelijke dagbladen besteden aandacht aan de opkomst van de eerste groep. Onder de kop "Weigeryups doen laatste poging onder dienstplicht uit te komen" schrijft het Parool o.a. onderstaande tekst:

"....Wat zich vandaag op en rond de Palmkazerne afspeelt, is de finale van een juridisch gevecht tussen de specialisten van de Defensie en de juristencollectieven, die via de mazen van de wet de afgelopen jaren duizenden dienstplichtigen uit het uniform hebben gehouden. Het betreft hier niet een categorie opgeroepen die terecht een beroep doen op de Wet Gewetensbezwaren, maar vooral academici en studenten, die via juridische procedures niet alleen onder de dienstplicht uitdraaien, maar ook geen alternatieve dienstplicht hoeven te vervullen....."

Enkele dagen later (zaterdag 12 september) meldt hetzelfde dagblad onder de kop "Balende weigeryups 'doen het prima'" onder meer het volgende:

"...Vijftien van de achttien opgeroepen hebben zich sinds maandag bij de kazernepoort gemeld. De drie die niets van zich hebben laten horen, worden opgespoord. Twee van de vijftien die opkwamen, werden erkend als gewetensbezwaarde en komen in aanmerking voor de vervulling van vervangende dienstplicht. Twee anderen deden tevergeefs een beroep op de Wet Gewetensbezwaarden, maar tekenden tegen deze beslissing protest aan. Een van hen draait tot de uitspraak gewoon mee met het peloton (voormalige) weigeryups dat in gebouw 4 van de kolonel Palmkazerne bivakkeert: het delta-peloton...."

"...Het ministerie heeft kennelijk grote problemen verwacht, maar de pelotonscommandant is best tevreden. "Ik heb ze precies zo behandeld als iedere andere dienstplichtige. Met elke soldaat heb ik een persoonlijk gesprek gehad en ik heb het idee dat ze hun plicht goed vervullen" Er klinkt zelfs enig enthousiasme door. "Ze hebben zich heel goed over de hindernisbaan geworsteld en tijdens de conditietest was er zelfs een bij die mij eruit liep. Nee, ze zetten zich echt in." Schijn bedriegt, zoals we uit het gesprek met 'zijn' mannen leren. De bedden op kamer 6 van gebouw 4 zijn model opgemaakt, de kleding messcherp gevouwen in de kasten, in de blinkend gepoetste schoenen kan de hele compagnie zich spiegelen, maar uit de ogen van de kakelverse soldaten spreekt slechts doffe ellende. De weigeryups voelen zich stuk voor stuk randgevallen die ten onrechte in het legergroen zijn gestoken omdat Defensie zo nodig een voorbeeld wilde stellen."

Kennelijk was de ontworpen procedure goed doordacht en...verrichtten het Opleidingscentrum Intendance en het specifiek geselecteerde personeel hun taak geheel in lijn met de "commanders intent".

De procedure(s)

Feitelijk waren er drie procedures die zorgvuldig werden afgewikkeld: een procedure gewetensbezwaren militaire dienst, een procedure hulpverlening en een procedure dienstweigeren. Op de centrale opkomstdag werden de weigeryuppen eerst administratief ingeschreven door de Afdeling Personeelszaken. Vervolgens werden zij opgevangen door begeleiders van het Deltapeloton en aan iedereen werd mondeling of schriftelijk megedeeld dat hij vanaf binnenkomst in werkelijke dienst was en aan hem geen uitstel of vrijstelling was verleend en hij de kazerne zonder toestemming van de Commandant Deltapeloton niet meer mocht verlaten. Hierna werd iedereen begeleid naar de medische intake. Hier werd het door de weigeryup ingevulde anamneseformulier (bijlage van de opkomstbrief) ingeleverd en werd een urinecontroletest (comburtest) uitgevoerd. Op basis daarvan volgde zo nodig een vervolgspraak met de onderdeelarts. Als de weigeryup geheel of gedeeltelijk weigerde mee te werken aan deze medische intake, volgde een gesprek met Commandant Deltapeloton en deed deze bij volharding in de weigering en door de arts ingeschatte medische geschiktheid aangifte van overtreding van artikel 139 Wetboek van Militair Strafrecht (dienstweigering) bij de Koninklijke Marechaussee, die bij opkomst op de kazerne aanwezig was.

De zgn. 'dienstdoeners' gingen vervolgens naar de legeringskamers en volgden een zorgvuldig samengesteld programma.

De anderen werden in een specifieke wachtkamer ondergebracht en kregen van Commandant Deltapeloton uitleg over de procedures van de WGMD en evt. dienstweigering. Hij gaf daarbij gelijk al aan dat iedereen in de loop van de dag uitsluitel zou krijgen.

De potentiële gewetensbezwaarden kregen vervolgens nog de tijd om voor zover dat nog niet gebeurd was, een schriftelijke toelichting op het beroep op te stellen. De kandidaat gewetensbezwaarde kreeg vervolgens eerst een gesprek met een medewerker van de Directie Dienstplichtzaken van het Ministerie van Defensie, die op de opkomstdag aanwezig was op de

kolonel Palmkazerne. Deze medewerker was gemachtigd het beroep direct af te wijzen of betrokkene te verwijzen naar de zgn. Enkelvoudige kamer. Directe afwijzing volgde altijd als de schriftelijke toelichting op het beroep een door een juristencollectief opgestelde 'standaardtoelichting' betrof. Het Deltapeloton noemde hen de 'collectievelingen'. Reden hiervoor was dan dat de toelichting vergeleken met eerdere beroepen geen nieuwe elementen bevatte. In de loop van de tijd werden de 'collectievelingen' ook niet meer individueel maar groepsgewijs voorgelicht over de procedures.

Ook de Enkelvoudige kamer was aanwezig op de opkomstdag en hoorde iedereen. Als het beroep werd erkend, volgde direct aansluitend een gesprek met de op de kazerne aanwezige medewerker van de Directie Tewerkstelling Erkende Gewetensbezwaren Militaire Dienst (TEGMD) van het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid. Deze ambtenaar maakte dan gelijk een afspraak over de vervangende dienstplicht.

Degenen van wie het beroep niet was erkend, werden door Commandant Deltapeloton uitgenodigd voor een individueel gesprek. In dit gesprek werd duidelijk uitgelegd wat de consequenties zouden zijn van dienstweigering, waarbij ook werd nagegaan of de weigering een opwelling, een eigen initiatief of door anderen was aangedragen. Ook werd gevraagd of het thuisfront op de hoogte was van de weigering en de consequenties daarvan.

Vervolgens kreeg elke potentiële weigeraar de dienstopdracht **"Volg de sergeant/wachtmeester/sergeant majoor en neem in ontvangst het nachtleger en de militaire kleding en trek deze militaire kleding aan!"** Als de potentiële weigeraar deze opdracht weigerde uit te voeren, stelde Commandant Deltapeloton de vraag: **"Dus als ik het goed begrijp, weigert u alle militaire diensten?"** Bij volharding werd de weigeraar overgedragen aan de op de kazerne aanwezige Koninklijke Marechaussee. Na verhoor werd de weigeraar in verzekerde bewaring gesteld bij de brigade of de politie in de regio. Gelet op de beperkte ruimte werden de weigeraars vanaf maart 1993 na verhoor en opmaak van een proces verbaal naar huis gezonden met de mededeling dat men een dagvaarding op het huisadres zou ontvangen. Naar later zou blijken, leidde weigering tot een gevangenisstraf van 7 maanden.

In de periode van september 1992 t/m februari 1996 zijn 1581 personen opgekomen bij het Deltapeloton. Daarvan zijn uiteindelijk slechts 149 personen (9,4 %) erkend als gewetensbezwaarde. Slechts 375 personen (23,7 %) zijn in werkelijke dienst gegaan. Meer dan de helft (850 personen oftewel 53,8 %) heeft dienst geweigerd. Het Deltapeloton was achteraf gezien meer een soort selectiecentrum dan een bijzonder opleidingspeloton. De

term "Weigermachine" die wel eens hier en daar werd gefluisterd, doet hen m.i. echter te kort.

In het Eindrapport dat op 15 april 1996 werd opgesteld, is te lezen dat de aanwezigheid en directe aanspreekbaarheid van zowel de onderdeelarts als de bedrijfsmaatschappelijk werker van de maatschappelijke dienst defensie (MDD) en de medewerkers van de geestelijke verzorgingsgroep (GV) voor het Deltapeloton van groot belang zijn geweest. De praktijk leerde namelijk dat een flink aantal dienstplichtigen in de knel zou komen bij het evt. vervullen van hun dienplicht. De oneigenlijke

weg via WGMD bleek inmiddels doodlopend. Zo zijn in de loop der tijd 56 personen doorverwezen naar de Sectie Individuele Hulpverlening (SIH), 34 personen doorverwezen naar de Forensische Sociale Psychiatrie (FSP) en 45 personen uiteindelijk terecht gekomen bij het Centraal Militair Hospitaal of een ander ziekenhuis.

Bijzonder is nog te vermelden dat in de gehele weigeryuppenperiode (september 1992 t/m februari 1996) slechts viermaal sprake is geweest van tuchtrechtelijk optreden.

De algemene militaire opleiding (AMO) werd uiteindelijk slechts een deelzaak van het unieke Deltapeloton. Veel meer dan verwacht kwam het accent te liggen op begeleiding en het in goede banen leiden van procedures uiteenlopend van dienstweigeren, gewetensbezwaren en vrijstelling tot procedures m.b.t. hulpverlening.

“Het geven van dienstopdrachten en het overdragen van 850 weigeryuppen aan de Koninklijke Marechaussee waarvan je bijna zeker weet dat men er later spijt van zou krijgen, was niet plezierig.

Toch is er met het Deltapeloton Weigeryuppenproject recht gedaan aan de rechtsongelijkheid. Eenieder is verantwoordelijk voor zijn eigen daden en het weigeren van militaire dienstverplichting in combinatie met het oneigenlijk gebruik van de Wet Gewetensbezwaren Militaire Dienst en het daarmee benadelen van hen die wel aan hun militaire dienstverplichting voldeden kon en mocht niet worden getolereerd.”

Commandant Deltapeloton

Met de kennis van nu, mag/moet je stellen dat ons dienstvak vele bijzondere daden heeft verricht. De lezer die graag meer wil weten van het Deltapeloton, kan via de redactie contact met mij opnemen. Na overleg met de voormalige commandant zal ik dan zorg dragen voor een ‘meet and greet’ met deze bijzondere dienstvakgenoot.